

Шкурко Владислав Ігорович,
аспірант кафедри права Європейського Союзу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: v.schurko8883@gmail.com
ORCID 0000-0002-0236-3310

doi: 10.21564/2414–990x.145.163662
УДК 341.1(4–672ЄС):336.2–027.581

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ–ЧЛЕНІВ ЄС З ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Проаналізовано історію становлення та розвитку правового регулювання співробітництва держав-членів ЄС з протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Констатовано, що правова регламентація діяльності ЄС у сфері боротьби з брудними грошима розвивалася на основі правового доробку, що сформований і продовжує розвиватися на універсальному міжнародно-правовому рівні та у межах Ради Європи. При цьому особливості права ЄС у сфері, що досліджується, зумовлені необхідністю забезпечення нормального функціонування спільного ринку та захисту інтересів усіх його учасників.

Ключові слова: легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом; транснаціональні злочини; відмивання «брудних» грошей; Європейський Союз; директиви ЄС.

Шкурко В. І., аспірант кафедри права Європейського Союзу, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна, г. Харків.
e-mail : v.schurko8883@gmail.com ; ORCID 0000-0002-0236-3310

История становления и развития правового регулирования сотрудничества государств-членов ЕС по противодействию легализации доходов, полученных преступным путем

Проанализирована история становления и развития правового регулирования сотрудничества государств-членов ЕС по противодействию легализации доходов, полученных преступным путем. Констатируется, что правовая регламентация деятельности ЕС в сфере борьбы с грязными деньгами развивалась на основе правового наследия, которое сформировалось и продолжает развиваться на универсальном международно-правовом уровне и в рамках Совета Европы. При этом особенности права ЕС в исследуемой сфере обусловлены необходимостью обеспечения нормального функционирования общего рынка и защиты интересов всех его участников.

Ключевые слова: легализация доходов, полученных преступным путем; транснациональные преступления; отмывание «грязных» денег; Европейский Союз; директивы ЕС.

Постановка проблеми. Сьогодні у світі в умовах процесу глобалізації транснаціональна злочинність набуває нових форм. Одночасно спостерігається удосконалення способів скоєння злочинів та методів приховування їх негативних наслідків. Розвиток новітніх технологій, зокрема, призвів до появи таких правопорушень, що пов'язані з використанням у злочинних цілях сучасних комунікацій, які активно застосовують у своїй діяльності як окремі злочинці чи їх групи, так і транснаціональні злочинні корпорації (далі – ТНЗК). Серед таких злочинних дій, методи і способи скоєння яких зазнали суттєвого впливу наукового прогресу, є і легалізація доходів, отриманих незаконним шляхом (відмивання брудних грошей)

За оцінками деяких експертів, у законний фінансовий обіг транснаціональні злочинні корпорації реінвестують від 500 до 1,5 трлн дол. США щороку, отриманих протиправним шляхом. І такий обсяг коштів, що мають нелегальне походження, вже, безумовно, привертає увагу усієї світової спільноти, оскільки він становить майже 5 % світового валового продукту. Для Європейського Союзу проблема протидії транснаціональній злочинності, і зокрема такому виду злочинів міжнародного характеру, як легалізація доходів, отриманих незаконним шляхом, також є надзвичайно актуальною. ЄС є одним із найпотужніших економічних гравців на світовій арені. Тут сконцентровано 22 % усього світового валового внутрішнього продукту, Європейський Союз є найбільшим експортером і другим за величиною імпортером у всьому світі. За поточний рік економіка Європейського Союзу у середньому зросла на 1,9 %, всупереч процесу BREXIT, який триває з 2016 року, вона стабільно зростає. Наприклад, ВВП на душу населення за розрахунками World Economic Outlook¹ у Люксембурзі станом на жовтень 2018 р. сягнув 110,870 тис. дол., друге місце займає Ірландія з показником в 79,925 тис. дол., у цілому у державах-членах ЄС у середньому вона складає 45,5 тис. дол. [1]. Тут зосереджена одна п'ята усіх світових капіталів та діє значна кількість світових транснаціональних корпорацій (ТНК). А отже, і ризик поширення вказаного виду протиправних дій є високим. Очевидно, держави самотужки нездатні вести боротьбу із цими негативними явищами, тому важливого значення набуває саме міжнародна співпраця у сфері, що досліджується.

Аналіз становлення правового регулювання співробітництва держав-членів Європейського Союзу з протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, є надзвичайно актуальним, оскільки дає можливість прослідкувати еволюцію такої співпраці та шляхи удосконалення форм і механізмів колективної діяльності держав у цій сфері, які одночасно можуть стати взірцем кращих практик, спрямованих на підвищення ефективності як національних заходів із боротьби з відмиванням «брудних» грошей, так і тих, які можуть бути застосовані у інших регіональних утвореннях.

¹ World Economic Outlook (WEO) – це дослідження, яке проводиться і публікується Міжнародним валютним фондом двічі на рік, частково оновлюються також двічі на рік. Цей аналіз зображує світову економіку з прогнозами на період до чотирьох років у майбутньому. Прогнози WEO включають ключові макроекономічні показники, такі як ВВП, інфляція, поточний рахунок і бюджетний баланс, більш ніж 180 країн світу.

Аналіз останніх досліджень. Проблемою протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, та історією становлення розвитку міжнародного співробітництва, зокрема і в ЄС, у боротьбі з відмивання брудних грошей (money laundering) в різний час займалися представники різних наук. Серед них як вітчизняні (К. В. Бисага, О. О. Дудоров, О. В. Київець, І. Б. Кудас, І. М. Осика, С. А. Буткевич, Є. І. Рибинський, А. І. Музика), так і зарубіжні вчені (Є. У. Савона (E. U. Savona), В. С. Савіна, Р. Джеффрі (R. Jeffrey), Джон Т. Лінч (John T. Lynch), Леонардо Борліні (Leonardo Borlini), Франческо Монтанаро (Francesco Montanaro)). У своїх роботах вони торкалися досить широкого кола проблем, пов'язаних із протидією цьому негативному суспільному явищу: від власне питань становлення та розвитку міжнародних стандартів боротьби з різними, зокрема економічними злочинами, статусу та функціонуванню сучасних національних та міжнародних механізмів протидії відмиванню «брудних» грошей до конкретних заходів та методів, які застосовуються у сфері запобігання і боротьби з легалізацією коштів, отриманих незаконним шляхом. При цьому спеціальних досліджень, присвячених історії становлення та розвитку правового регулювання співробітництва держав-членів ЄС з цієї проблематики не проводилося.

Метою статті є аналіз розвитку правового регулювання співробітництва держав-членів Європейського Союзу у сфері протидії відмиванню «брудних» грошей та встановлення особливостей регламентації боротьби з цим явищем у ЄС у світлі розвитку сучасних методів скоєння транснаціональних злочинів.

Виклад основного матеріалу. Протидія відмиванню «брудних» грошей як негативному соціальному явищу, що підриває як національні економіки, так і усю систему міжнародних відносин і має сьогодні глобальний характер, потрапила у фокус спільних інтересів держав світу та окремих регіонів досить недавно. Хоча сам термін виник ще на початку минулого століття. Існує думка, що у 20-х роках ХХ ст. у США у зв'язку з прийняттям «сухого закону», який забороняв вільний продаж алкогольних напоїв, мафія розпочала контрабандний продаж алкогольних напоїв, отримуючи при цьому надприбутки, а отримані злочинним шляхом кошти вкладали у мережу пралень. Тож після такої операції ці кошти отримували легальний статус, а такого роду операції отримали образно-символічну назву «відмивання брудних грошей» [2; 3]. Однак американський автор Джефрі Робінсон вважає, що це не зовсім правильне твердження. Він зазначає, що термін «відмивання грошей» вперше був вжитий британською газетою «The Guardian» під час уотергейтського скандалу в зв'язку з незаконним фінансуванням виборчої кампанії Річарда Ніксона [4, с. 24].

Згодом із поглибленням процесів інтернаціоналізації світових ринків, поряд з безпрецедентним технічним прогресом та розвитком глобалізації, легалізація коштів отриманих злочинним шляхом вже набула розмірів загальносвітової проблеми. Поряд із стрімким зростанням кількості транскордонних фінансових транзакцій такий стан речей призвів до усвідомлення міжнародною спільнотою необхідності підвищення рівня безпеки міжнародної економічної системи та усіх

міжнародних відносин. Нині учасники бізнесу вже можуть переводити величезні суми грошей з однієї країни в іншу простим клацанням комп'ютерної миші, ця проблема вже стала нести загрозу планетарного масштабу. Саме відмивання «брудних» грошей дає можливість транснаціональним злочинним корпораціям (далі ТНЗК) реінвестувати свої злочинні кошти у легальні сектори економік держав усього світу, виходячи при цьому з тіні нелегальних гравців. На цьому тлі національні правоохоронні органи часто не справляються зі злочинами, які мають транскордонний вимір. Тож не дивно, що звичайні «відмивачі» грошей не зустрічають перешкод при використанні лазівок у національних юрисдикціях, при цьому завдаючи шкоди не тільки економіці окремої держави, а й світовій економічній системі загалом. Капіталізація деяких ТНЗК інколи навіть перевищує бюджети деяких країн світу, і вже цей один факт має привертати увагу світової спільноти. Тому на самому початку боротьби з відмиванням брудних грошей саме на національному рівні у окремих державах відбулося усвідомлення серйозності проблеми легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, та, відповідно, створювалися певні інструменти протидії цьому негативному явищу. Вважається, що першим національним органом, завданням якого була боротьба з відмиванням нелегальних прибутків, була створена у 1970 р. законом про банківську таємницю (Bank Secretary Act – BSA) «Мережа попередження фінансових злочинів» (Financial Crimes Enforcement Network – FinCEN), яка підпорядковувалася міністерству фінансів США [5, с. 70]. Свої повноваження Мережа почала здійснювати лише у 1986 р. Досвід США був перейнятий і іншими державами, в яких також почали створюватися національні органи, основним завданням яких стала відповідна діяльність. Такі органи отримують назву «підрозділи фінансових розвідок» [6; 7, с. 64].

Першим документом, в якому закріплювалися окремі норми щодо протидії відмивання (легалізації) доходів, отриманих злочинним шляхом, на міжнародному рівні стала Конвенція ООН «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин» (Віденська конвенція), прийнята 20 грудня 1988 р. [8]. Цей документ має надзвичайно важливе значення для держав, що приєдналися до нього. Відповідно до п.п. (1) і (2) ст. 5 (Конфіскація) Конвенції встановлюється право компетентних органів держав визначати, передбачати, заморожувати або заарештовувати злочинні доходи, які були отримані від незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, з метою їх подальшої конфіскації. Також важливо зазначити, що відповідно до п.п. (4) ст. 5 Конвенції сторони прагнуть укладати двосторонні і багатосторонні договори, угоди або домовленості для підвищення ефективності міжнародного співробітництва з протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом на виконання цієї статті. Прийнято вважати, що саме Віденська конвенція стала початком формування міжнародно-правової основи з протидії легалізації «брудних» грошей на універсальному рівні, оскільки саме після прийняття Віденської конвенції Генеральна Асамблея ООН ухвалює Резолюцію 1998 р., яка впроваджувала програму по боротьбі з відмиванням «брудних» грошей (Global

Programme Against Money Laundering-GPML) [9; 10], а також Конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму (ICERD) 1999 р. [11] та Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. [12].

Також 12.12.1988 р. керівники центральних банків Великої сімки (G-7)¹ ухвалили Декларацію Базельського комітету «Про принципи регулювання роботи банків, здійснення практичного контролю за їх діяльністю та попередження кримінального використання банківських схем для «відмивання грошей» [13]. У ній були визначені принципи, яких слід дотримуватися у банківській системі. Банки повинні встановлювати особу клієнта, неухильно виконувати усі закони і нормативні акти у галузі фінансових операцій та відмовитися брати участь в угодах, які викликають підозри і можуть мати на меті відмивання грошей, співпрацювати з правоохоронними органами, але у межах, які допускаються документами про конфіденційність клієнта.

У 1989 р. на Паризькому саміті Великої 7 (G-7) державами-учасницями було прийнято рішення про створення міжнародного органу, який міг би здійснювати протидію відмиванню «брудних» грошей. Цим ключовим міжнародним органом, який розробляє світову політику боротьби з легалізацією коштів, набутих злочинним шляхом, та сприяє її виконанню на міжнародному, регіональному і національному рівні, став FATF². На виконання цього завдання у 1990 р. FATF були розроблені 40 Рекомендацій, що є визнаним набором мінімальних міжнародних стандартів, які мають знайти своє відображення у національних законодавствах країн і застосування яких є необхідним для успішної протидії відмиванню «брудних» грошей [14]. Ця подія стала важливим кроком міжнародного співтовариства у напрямку розвитку міжнародного співробітництва у боротьбі з легалізацією коштів, отриманих злочинним шляхом. FATF тісно співпрацює з ОЕСР³ (The Organization for Economic Co-operation and Development – OECD).

Ініціативи саміту 1989 р. були підтримані й низкою впливових міжнародних організацій, таких як ООН, МВФ, Світовий банк. З цього моменту договоріне

¹ G-7 – (англ. Group of Seven) Міжнародний клуб Урядів семи високорозвинених країн світу (США, Японія, Німеччина, Велика Британія, Франція, Італія, Канада), лідери цих країн регулярно зустрічаються для обговорення спільних економічних проблем намагаються узгоджувати свою економічну політику.

² FATF – (англ. Financial Action Task Force) є міждержавним органом, завданнями якого є встановлення стандартів та сприяння ефективному впровадженню правових, регулятивних та оперативних заходів для боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та іншими супутніми загрозами цілісності міжнародної фінансової системи. Наразі ця організація складається з 36 держав і 2 регіональних організацій, що представляють більшість найбільших фінансових центрів у всіх частинах земної кулі.

³ Організація Європейського Економічного Співробітництва (ОЕСЕК) була створена в 1948 р. для запуску фінансованого Плану Маршала, щодо реконструкції Європейського континенту, який постраждав від Другої світової війни. 14 грудня 1960 р. Канада та США приєдналися до членів ОЕСЕК і підписали нову Конвенцію ОЕСР від 30 вересня 1961 р. Коли Конвенція набула чинності, офіційно була створена Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

та інституційне міжнародне співробітництво у питанні протидії відмиванню «брудних» грошей починає активно розвиватися¹. Результатом цього стало запровадження різноманітних спеціальних програм, формування юридично обов'язкових правил поведінки, які були відображені у договорах, а також ухвалення вже згаданих 40 Рекомендацій. Саме Рекомендації у подальшому вплинули на зміст нормативних актів ЄС стосовно боротьби з легалізацією коштів, отриманих злочинним шляхом, та правового регулювання співробітництва держав-членів ЄС у цьому питанні.

Важливу роль у розвитку міжнародних стандартів протидії відмиванню брудних грошей відіграє і Рада Європи, в межах якої на регіональному рівні сформувалися власні організаційно-правові механізми у відповідній сфері.

Заходам, які спрямовані на боротьбу з легалізацією коштів, отриманих злочинним шляхом, застосовуються у Раді Європи з метою захисту демократії, законності, стабільності економічної системи та міжнародних відносин. У 1977 р. Європейський Комітет проблем злочинності Ради Європи прийняв важливе рішення про заснування Комітету експертів для вивчення серйозних проблем, що виникають у багатьох країнах у зв'язку з результатом незаконного переміщення грошей, які отримувалися нелегальним шляхом і у подальшому використовувалися для вчинення нових злочинів. Результатом роботи Комітету стало прийняття низки ключових конвенцій і рекомендацій. Зокрема, 08.11.1990 р. була прийнята Страсбурзька конвенція про відмивання, пошук та арешт доходів від злочинної діяльності [15]. Саме у цій Конвенції були закладені основоположні принципи протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, на яких повинна ґрунтуватися вказана діяльність. Конвенція 1990 р. зберігала та розвивала всі цінні досягнення вищезгаданої Конвенції ООН «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин». Європейська конвенція уособлювала у собі ті фундаментальні, системні та термінологічні підходи, що були закріплені у Конвенції ООН 1988 р., й одночасно модифікувала, конкретизувала та удосконалювала їх. Документ Ради Європи містив більш конкретні та суворі зобов'язання ніж ті, які були зафіксовані у Конвенції ООН.

Стосовно держав-членів ЄС, то необхідно підкреслити, що вони брали активну участь у розробці більшості міжнародних і регіональних інструментів щодо боротьби з відмиванням «брудних» грошей, отриманих злочинним шляхом. У свою чергу в рамках міждержавного утворення, що має риси наднаціональності, розвивалася і своя власна система правової регламентації боротьби з легалізацією «брудних» грошей. З самого початку створення Європейських співтовариств (1951 та 1957 рр.) питання боротьби зі злочинністю не входило до предмета відання цих організацій. Співпраця у боротьбі зі злочинністю в рамках ЄС активно розвивається з середини 1970-х років. З розвитком інтеграції у економічній та політичній сферах приходиться усвідомлення необхідності

¹ У цей період також починають створюватися спеціальні органи, які покликані забезпечувати дотримання взятих на себе державами зобов'язань.

зміцненням внутрішньої безпеки держав-членів, приведенням до єдиних стандартів системи їх правоохоронних органів. Особливу актуальність ці питання набули після ліквідації в 1986 р. митного і прикордонного контролю на кордонах держав-членів ЄС, що стало наслідком прийняття Єдиного Європейського Акта. Цей документ поміж іншим ставив за мету ліквідацію всіх перешкод для руху та переміщення товарів, послуг, громадян, капіталів у межах Співтовариств. У рамках політичних домовленостей держави-члени зобов'язувалися також співпрацювати у боротьбі з тероризмом, злочинністю, незаконним обігом наркотиків, розкраданнями творів мистецтва та антикваріату. Проте окремо питання протидії відмиванню брудних грошей у рамках Європейських співтовариств не регулювалося. Однак при цьому питання, які стосувалися протидії злочинності, в тому числі легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом, вирішувалися державами-членами у межах Ради Європи, або ж на основі міжнародних договорів, в яких передбачалася більш тісна інтеграція з питань, вже відображених у конвенціях Ради Європи.

У 1991 р. була прийнята Перша Директива¹ Європейської комісії (ЄС) (Директива № 91/3081СЄЕ) про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей [16]. Ухвалення цього нормативного акта, що є джерелом вторинного права, законодавчим актом ЄС, було спрямовано передусім на забезпечення безпеки спільного ринку, проте одночасно торкалося, хоча і опосередковано, такої чутливої з точки зору збереження суверенітету держав сфери, як боротьба зі злочинністю².

Директива ЄС 1991 р., з одного боку, мала на меті гармонізацію кримінального законодавства держав-членів у сфері, що досліджується. Вона також прагнула запровадити загальні правила широкого спектру адміністративних та фінансових заходів, які покликані перешкодити вступу до легальної економіки доходів, набутих злочинним шляхом. З іншого боку, важливо зауважити, що кінцевою метою цього документа залишається посилення ринкової та економічної інтеграції країн ЄС³.

Директива 1991 р. закріплювала положення не лише про доходи, які отримувалися від незаконної торгівлі наркотичними засобами, а ще й прибутки

1 Директива – це вид законодавчого акта ЄС, який приймається інституціями ЄС. Згідно зі ст. 288 Договору про функціонування ЄС на відміну від регламентів, що мають пряму дію і пряме застосування в усіх державах-членах та є обов'язковими в усіх своїх елементах, директиви мають обов'язкову силу лише стосовно результату, котрий повинен бути досягнутий кожною державою-членом, якій вони адресовані. При цьому національні інстанції залишають за собою компетенцію щодо вибору форми та засобу здійснення положень директиви. Директиви зобов'язують держави-члени ввести у своє право однакові норми відповідно до вказівок, що закріплені в її тексті. Держави-члени самі вибирають форму акта, за допомогою якого приписи норм, що закріплені у директивах, вводяться у національні правові системи.

2 Розглядаючи становлення законодавства ЄС щодо контролю за фінансовою системою, слід зазначити, що за свою історію воно зазнало багато змін. З моменту прийняття вказаної вище першої Директиви (№ 91/3081СЄЕ) у рамках ЄС було ухвалено ще 4 Директиви.

3 Сьогодні в ЄС у розробці вже перебуває Шоста Директива (Anti-Money Laundering Directive – AMLD 6) покликана покращити заходи щодо боротьби з відмиванням грошей.

від тероризму та інших видів злочинної діяльності. Директивою покладалися певні обов'язки на європейські фінансові організації (банки і страхові компанії). Зокрема, цим організаціям пропонувалося здійснювати ідентифікацію своїх клієнтів при відкритті ними рахунків. Під особливий контроль з боку фінансових організацій потрапляли будь-які транзакції клієнтів на суму понад 15000 євро. Необхідність цих заходів була викликана бажанням організувати та скоординувати дії держав-членів у сфері боротьби з відмиванням злочинних грошей.

Наступні директиви (а їх було прийнято ще чотири) доповнювали та розширювали дію кожної попередньої. Перша директива втратила чинність після ухвалення другої, як надалі й усі інші. Перша директива вимагала від держав-членів закріпити у своєму національному законодавстві заборону легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом. Друга директива 2001/97/ЄС [17] яка була ухвалена 13.11.2001 р. Європарламентом та 19.11.2001 р. Радою ЄС відповідно, доповнювала попередній список злочинів та видів професійної діяльності (зокрема оператори казино, агенти нерухомості, аудиторі, бухгалтері-консультанти, нотаріуси, інвестиційні компанії та структури для здійснення колективних інвестицій тощо), занять щодо яких передбачається обов'язкове інформування влади про підозрілі операції. Директива 2001 р., розширювала коло організацій, працівники яких зобов'язані ідентифікувати клієнта та повідомляти про підозрілі операції, а також після серії катастроф, які сталися внаслідок терористичного акту 11.09.2001 р. в результаті захоплення пасажирських літаків і тарану ними будівель Всесвітнього торгового центру (Нью-Йорк) і Пентагону (Вашингтон), вона посилювала заходи щодо боротьби з фінансуванням тероризму. Третя Директива 2005/60/ЄС, яка була прийнята 26.10.2005 р. Європейським парламентом та Радою ЄС [18], закріплювала на території ЄС нову редакцію Сорока Рекомендацій FATF, затверджених на Берлінському засіданні Групи у червні 2003 р. Документ розширював коло суб'єктів банківської діяльності, які мали ідентифікуватися, та визначала, яка інформація про здійснювані ними операції, повинна повідомлятися, запроваджувала ведення обліку та статистичних даних, встановлювала заборону на відкриття анонімних рахунків, зобов'язувала створювати підрозділи фінансової розвідки у державах-членах ЄС. Ця Директива стала логічним розвитком перших двох Директив, оскільки накопичений досвід показав, що відмивання грошей може відбуватися різними способами. Необхідно вказати на три ключові зміни, які запроваджувала Третя Директива: постійна ідентифікація клієнтів, зокрема і постійних; проведення ризик-орієнтованого підходу перевірки своїх клієнтів; наявність власних механізмів оцінки ризиків. 20.05.2015 р. була ухвалена Четверта Директива 2015/849 [19] про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму, що припинила дію Директиви 2005/60. Як зазначено в преамбулі Директиви, точна і дійсна інформація про бенефіціарних власників – це ключовий фактор у розшуку злочинців, які можуть приховуватися за корпоративними структурами. Саме тому Четверта Директива вперше зобов'язала держав-членів ЄС створити національні списки,

в які мають внести свої дані кінцевих власників компаній, корпорацій, фондів, що ведуть у цих країнах свій бізнес. Для уникнення корупції серед високопосадовців і чиновників, суддів і депутатів парламенту, членів їх сімей введено нові правила фінансових операцій, які передбачають наявність необхідної документації про їх фінансовий і майновий стан.

П'ята Директива (AMLD5) [20] була прийнята 09.07.2018 р., є цікавою та особливою на тлі решти директив, оскільки вперше запроваджує поняття та положення, які стосуються легалізації злочинних коштів шляхом використання віртуальних валют. Що свідчить про поширення таких правопорушень, особливо за участю транснаціональних злочинних корпорацій (ТНЗК), які активно використовують новітні технології та засоби інформаційних комунікацій. Цікаво також, що коло осіб, за діяльністю яких ведеться моніторинг, охоплює також торговців мистецтвом (зокрема галереї та аукціонні доми). Відповідно до вимог П'ятої Директиви національні реєстри бенефіціаріїв компаній держав-членів ЄС мають бути відкриті до кінця 2019 р. Запроваджується захист інформаторів, які повідомляють про відмивання «брудних» коштів, а також їх право на анонімність. Саме AMLD5 зараз вважається правовою основою для регулювання ринку віртуальних валют у цілях захисту від відмивання «брудних» грошей. Зараз опрацьовується вже Шоста Директива (Anti-Money Laundering Directive – AMDL 6) Європейського Парламенту та Ради ЄС, що свідчить про необхідність посилення протидії відмиванню «брудних» грошей у державах-членах ЄС у зв'язку з удосконаленням цієї протиправної діяльності саме за участю ТНЗК.

Висновки. Правове регулювання співробітництва держав-членів ЄС з протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, з самого початку ґрунтувалося на тому правовому доробку у цій сфері, який був сформований і продовжує формуватися на універсальному міжнародно-правовому рівні та в межах Ради Європи. Проте специфіка регламентації боротьби з відмиванням «брудних» грошей у Європейському Союзі зумовлена як рівнем інтеграції його держав-членів, так і особливостями регулювання тих питань, які є предметом їх спільного інтересу. Створення спільного ринку ще у період існування співтовариств спонукає держав-членів до пошуку оптимальної моделі забезпечення його нормального і безпечного функціонування. Тому не дивлячись на те, що питання боротьби зі злочинністю є переважно компетенцією кожної з держав-членів, і спільне вирішення проблем у цій сфері відбувається з використанням міждержавних методів співпраці, Союз, тим не менше, запроваджує щодо протидії легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом, наднаціональне регулювання шляхом ухвалення директив. Наразі прийнято вже п'ять таких актів та ведеться робота над Шостою Директивою. Останні директиви враховують сучасні тенденції злочинів у сфері фінансів, які вчиняються з використанням новітніх технологій та часто-густо за участі транснаціональних злочинних організацій.

Список літератури:

1. GDP per capita, current prices // *World Economic Outlook* (October, 2018). International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/AZE/GEO>.

2. Прачечные для мафии. Демпинг от Аль Капоне. *Финансовый директор*. 2013. Июнь (№ 6) (дата звернення: 15.01.2019).
3. Бабій Л. М. Відмивання «брудних» коштів: історія виникнення поняття, нормативне визначення, його сутність і суспільна небезпека. *Фінансовий моніторинг*. 2012. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=1251> (дата звернення: 15.01.2019).
4. Jeffrey Robinson. *The Laundrymen: Inside Money Laundering, the World's Third-largest Business*. Arcade Publishing, 1996. 358 p.
5. Буткевич С. А. Досвід США щодо запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Юридичні науки»*. Т. 21 (60). № 1. 2008. С. 68–74.
6. Буткевич С. А. Міжнародно-правове регулювання боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом. URL: <http://radnuk.info/statti/226-admin-pravo/14532-2011-01-18-03-45-59.html> (дата звернення: 17.01.2019).
7. Буткевич С. А. Міжнародно-правовий досвід протидії легалізації «брудних» грошей. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2004. Вип. 25. С. 62–66.
8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 р. *Законодавство у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів* : зб. нормат. актів. У 2 ч. Ч. 1. Київ : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2006. С. 191–231.
9. Resolution adopted (S-20/4 D) by the General Assembly: Measures to enhance international cooperation to counter the world drug problem 10.06.1998. URL: <http://www.un.org/documents/ga/res/20sp/a20spr04.htm>.
10. Політична декларація двадцятої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН, присвяченої спільній роботі зі світовою проблемою наркотиків, від 10 червня 1998 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_123.
11. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 9 грудня 1999 р. № 995_518. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_518.
12. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р., код акта 35837/2006. *Офіційний вісник України*. 2006. № 14. С. 340. Ст. 1056.
13. Declaration of Principles of the Basel Committee on banking regulations and control practice of international banking community of December 12, 1988. URL: <https://www.bis.org/publ/bcbasc137.pdf>.
14. Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) від 25 вересня 2003 р. № 835_001. *Урядовий кур'єр*. 2003. 25 вересня.
15. Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом : Конвенція Ради Європи від 8 листопада 1990 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13. С. 304.
16. Директива Ради 91/308/ЄЕС від 19 червня 1991 року про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_148_6.
17. Директива 2001/97/ЄС Європейського парламенту і Ради Європейського Союзу, яка вносить зміни в Директиву Ради 91/308/ЄЕС щодо запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей – Декларація Комісії. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/994_501.
18. Директива 2005/60/ЄС Європейського парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_774.
19. Директива (ЄС) 2015/849 Європейського парламенту та Ради від 20 травня 2015 р. про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму, що вносить зміни до Регламенту (ЄС) № 648/2012 Європейського парламенту та Ради і припиняє дію Директиви 2005/60/ЄС Європейського парламенту та Ради і Директиви Комісії 2006/70/ЄС. URL: [http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20160516/DIRECTIVE%20\(EU\)%202015_UA.htm](http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20160516/DIRECTIVE%20(EU)%202015_UA.htm).
20. Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the

purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU (Text with EEA relevance). *OJ*, L 156, 19.6.2018, p. 43–74.

References:

1. GDP per capita, current prices // *World Economic Outlook* (October, 2018). International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/AZE/GEO>.
2. Prachechnyye dlya mafii. Demping ot Al Kapone. (2013). *Finansovyy direktor. Iyun* (№ 6) [in Russian]
3. Babii, L.M. (2012). Vidmyvannia «brudnykh» koshtiv: istoriia vynyknennia poniattia, normatyvne vyznachennia, yoho sutnist i suspilna nebezpeka. *Finansovyi monitorynh*. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=1251> [in Ukrainian]
4. Jeffrey Robinson. (1996). *The Laundrymen: Inside Money Laundering, the World's Third-largest Business*/ Arcade Publishing.
5. Butkevych, S.A. (2008). Dosvid SShA shchodo zapobihannia ta protydiv lehalizatsii dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriia «Iurydychni nauky»*, Vol. 21 (60), 1, 68–74 [in Ukrainian]
6. Butkevych, S.A. Mizhnarodno-pravove rehuliuivannia borotby z vidmyvanniam dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom. URL: <http://radnuk.info/statti/226-admin-pravo/14532-2011-01-18-03-45-59.html>.
7. Butkevych, S.A. (2004). Mizhnarodno-pravovyi dosvid protydiv lehalizatsii “brudnykh” hroshei. *Visnyk Natsionalnoho universytetu vnurishnikh sprav, issue 25*, 62–66 [in Ukrainian]
8. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii pro borotbu proty nezakonnoho obihu narkotychnykh zasobiv i psykhotropanykh rechovyn vid 20 hrudnia 1988 r.: *zakonodavstvo u sferi obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotropanykh rechovyn, yikh analohiv ta prekursoriv: zb. normat. aktiv.* (2006). (Part 1–2); Part 1. Kyiv: Kyiv. nats. un-t vnur. sprav, 191–231 [in Ukrainian]
9. Resolution adopted (S-20/4 D) by the General Assembly: Measures to enhance international cooperation to counter the world drug problem 10.06.1998. URL: <http://www.un.org/documents/ga/res/20sp/a20spr04.htm>.
10. Politychna deklaratsiia dvadtsiatoi spetsialnoi sesii Heneralnoi Asamblei OON, prysviachenoj spilnii roboti zi svitovoiu problemoiu narkotyktiv, vid 10 chervnia 1998 r. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_123 [in Ukrainian].
11. Mizhnarodna konventsiiia pro borotbu z finansuvanniam teroryzmu vid 9 hrudnia 1999 r. № 995_518. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_518 [in Ukrainian].
12. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti: pryiniata rezolutsiieiu 55/25 Heneralnoi Asamblei vid 15 lystopada 2000 r., kod akta 35837/2006. (2006). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy, 14*, 340, art. 1056 [in Ukrainian].
13. Declaration of Principles of the Basel Committee on banking regulations and control practice of international banking community of December 12, 1988. URL: <https://www.bis.org/publ/bcbsc137.pdf>.
14. Sorok rekomendatsii Hrupy z rozrobky finansovykh zakhodiv borotby z vidmyvanniam hroshei (FATF) vid 25 veresnia 2003 r. № 835_001. (2003). *Uriadovyi kurier* [in Ukrainian].
15. Pro vidmyvannia, poshuk, aresht ta konfiskatsiiu dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom: Konventsiiia Rady Yevropy vid 8 lystopada 1990 r. (1998). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy, 13*, 304 [in Ukrainian]
16. Dyrektyva Rady 91/308/IeES vid 19 chervnia 1991 roku pro zapobihannia vykorystanniu finansovoi systemy dlia vidmyvannia hroshei. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_148_6 [in Ukrainian].
17. Dyrektyva 2001/97/IeS Yevropeiskoho parlamentu i Rady Yevropeiskoho Soiuzu, yaka vnosyt zminy v Dyrektyvu Rady 91/308/IeES shchodo zapobihannia vykorystanniu finansovoi systemy z metoiu vidmyvannia hroshei: Deklaratsiia Komisii. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/994_501 [in Ukrainian].
18. Dyrektyva 2005/60/IeS Yevropeiskoho parlamentu ta Rady pro zapobihannia vykorystanniu finansovoi systemy z metoiu vidmyvannia koshtiv ta finansuvannia teroryzmu. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_774 [in Ukrainian].

19. Dyrektyva (IeS) 2015/849 Yevropeiskoho parlamentu ta Rady vid 20 travnia 2015 r. pro zapobihannia vykorystanniu finansovoi systemy dlia vidmyvannia hroshei ta finansuvannia teroryzmu, shcho vnosyt zminy do Rehlamentu (IeS) № 648/2012 Yevropeiskoho parlamentu ta Rady i pryupniaie diiu Dyrektyvy 2005/60/IeS Yevropeiskoho parlamentu ta Rady i Dyrektyvy Komisii 2006/70/IeS. URL: [http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20160516/DIRECTIVE%20\(EU\)%202015_UA.htm](http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20160516/DIRECTIVE%20(EU)%202015_UA.htm) [in Ukrainian].

20. Directive (EU) 2018/843 of the European parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU (Text with EEA relevance). *OJ, L 156, 19.6.2018, p. 43–74.*

Shkurko V. I., Post-graduate Student of the EU Law Department, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

e-mail : v.schurko8883@gmail.com ; ORCID 0000-0002-0236-3310

History of the formation and development of legal regulation of the EU member states cooperation on combating legalization of illegally obtained incomes

The article is devoted to the study of the history of the formation and development of legal regulation of cooperation between EU Member States on combating legalization of illegally obtained incomes (money laundering). Such an analysis is relevant, since it provides an opportunity to follow the evolution of such cooperation and ways to improve the forms and mechanisms of collective activity of states in this area, which can serve as a model for best practices aimed at increasing the efficiency of both national measures to combat money laundering and those which can be applied in other regional institutions. It was stated that the legal regulation of the EU's activities in the field of struggle against "dirty money" developed on the basis of legal developments, which was formed and continues to evolve at the universal international legal level and within the framework of the Council of Europe. It has been found that the specifics of the regulation of the combating money laundering in the European Union are due both to the level of integration of its Member States and to the peculiarities of regulation of issues that are the subject of their common interest. Attention is drawn to the fact that the creation of a common market has encouraged Member States to find an optimal model for ensuring its normal and safe functioning. Therefore, despite the fact that the fight against crime is primarily the competence of each Member State, and the joint solution of problems in this area takes place through the use of intergovernmental methods of cooperation, the Union, nevertheless, introduces in relation to counteracting the legalization of funds obtained illegally, supranational regulation through the adoption of directives. The latest directives take into account current trends in financial crime, committed with the use of the latest technologies and often with the participation of transnational criminal organizations.

Keywords: legalization of illegally obtained incomes; transnational crimes; «money laundering»; European Union; EU AML directives.

Рекомендоване цитування: Шкурко В. І. Історія становлення та розвитку правового регулювання співробітництва держав-членів ЄС з протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 145. С. 256–267. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.145.163662>.

Suggested Citation: Shkurko, V.I. (2019). Istoriiia stanovlennia ta rozvytku pravovoho rehuliuвання spivrobitnytstva derzhav-chleniv EU z protydii lehalizatsii dokhodiv, otrymanykh zlochynnym shliakhom [History of the formation and development of legal regulation of the EU member states cooperation on combating legalization of illegally obtained incomes]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality, issue 145, 256–267*. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.145.163662> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 16.04.2019 р.